

STUMPF ANNA

KÖZÉPFÖLDE VISSZAVÁG DONALD TRUMP ELNÖKSÉGÉNEK KÖRVONALAI

Az amerikai társadalom magjában – nevezzük Középföldének – rejlik egy bizonyos józan misztikum, amit az elemzők döntő többsége, politikai hovatartozástól függetlenül, újra és újra képtelennek tűnik megfejteni; de amit egy milliárdos vállalkozó mégis ösztönösen felismert. A nyugati hanyatlás tünete, vagy a megoldás része Amerika első, politikai és katonai karrier nélkül megválasztott elnöke? Klasszikus centrista populista vagy egy rég elfelejtett republikánus tradíció unortodox megtestesítője Donald Trump?

Széllel szemben

Mély letargia lett úrrá a jobboldali politikai eliten az Obama elnök második négy évét lehetővé tevő 2012-es elnökválasztási vereséget követően. Egy ciklusnyi demokrata kormányzás után a gazdasági mutatók egyáltalán nem álltak jól, a válság még érezhetően tartott, a fiatal diplomások és a munkahelyüket elvesztett középosztálybeliek számára az elhelyezkedési lehetőségek még mindig gyérek voltak. „Obama elnöknek minden szempontból veszítenie kellett volna 2012-ben [...] de túlélte. És nem azért élte túl, mert megnyerte a választásokat, hanem mert a republikánus ellenfelei veszítettek” – írta David Frum konzervatív kommentátor, kifejezve a republikánus oldal domináns alaphangulatát.¹

Bár 2012-ben legalább olyan komoly és emlékezetes „sokk és kiábrándultság” futott végig Amerika jobb felén, mint Donald Trump megválasztása után az ország bal felén, négy és fél évvel ezelőtt a választások okozta pszichológiai trauma feldolgozására emiatt sehol nem rendeltek el iskolaszünetet,² az egyetemeken nem ajánlottak külön meditatív sétákat,³ a munkáltatók nem hagytak jóvá automatikusan szabadnapokat, és újságok sokasága sem interjúztatott terapeutákat arról, hogy hogyan lehet hatékonyan kezelni a választások utáni stresszt, depressziót és feszültséget.⁴

Négy és fél évvel ezelőtt a Republikánus Párt, hogy kiküzdje magát a saját maga által ásott gödörből, szokatlanul mély és nyilvános önvizsgálatot tartott. Ennek feltett célja az volt, hogy kiderüljön, hol rontotta el Mitt Romney, megfordíthatatlan-e a Demokrata Párt térnyerése, kiürültek-e a republikánus üzenetek. Egyáltalán: létezik-e még az a konzervatív választói réteg, ami a párt mentális térképén a bázist jelentette?⁵

¹ David FRUM: *Why Romney Lost*, Amazon Digital Services LLC, 2012.

² Valerie STRAUS: *School districts offer counseling support after Trump victory as officials try to calm fears*, Washington Post 2016. november 9.

³ Natalie DiBLASIO: *Universities' post-election treatment. Tea, meditation, walkouts and tears*, USAToday 2016. november 9.

⁴ Julie BECK: *How to Cope With Post-Election Stress*, The Atlantic 2016. november 10.

⁵ James A. THURBER – Antoine YOSHINAKA: *American Gridlock. The Sources, Character, and Impact of Political Polarization*, Cambridge University Press. New York, 2015,

Reince Priebus, a párt akkori elnöke, az átfogó *GOP Autopsy Report*ként elhíresült vizsgálat elrendelője a 800 konferenciahívás, 36 ezer online kérdőív, mintegy ötven fókuszcsoport-intervjú és több mint kétszáz tanácsadó megfeszített munkájának eredményeként előállított irománnyal a kezében magabiztosan állította a választások után fél évvel, hogy az illetékes vezetők levonták a tanulságot. A szavazóknak bizony igazuk van, a republikánusok hosszútávú stratégiáját alaposan át kell alakítani, egy modernebb pártra van szükség, ami szinkronban van saját választóival, ahelyett, hogy idegenkedne tőlük.

A republikánus stratégiák ezért az alábbi fontos tanulságokat vonták le az igen csúfosan elbukott kampányból: 1) a pártnak a kisebbségek pártjává kell válnia és céltudatosan nyitnia kell a hispanok felé, akik egyre nagyobb választói blokkot jelentenek;⁶ 2) bevándorlás kérdésben empatikusabb, az amnesztiához közelebb álló platformra kell helyezkedni; 3) a melegházzasság ügyében kapitulálni kell, mert a bázis álláspontja változik, amit tudomásul kell venni; 4) a szélsőjobbos hangokat ki kell szorítani, mert megbélyegzik és megválaszthatatlanná teszik az egész pártot; és végül 5) le kell vedleni a „gazdag fehér férfiak pártja” bélyeget, mert a többség nem tud azonosulni ezzel a képpel.⁷

A tetemrehívás aktusánál csak az a kínosabb, amikor nem ismerünk rá a tetemre. Valahogy így érzett Donald Trump is, aki minden idők egyik legnagyobb republikánus választási győzelmét aratta 2016-ban – pont a fentiek ellenkezőjével.

A Republikánus Párt négy és fél évvel ezelőtti választási vereségénél egy dolog volt még tanulságosabb. A párt vezetése olyannyira elveszítette a kapcsolatot a saját bázisával, hogy egy sokmillió dolláros bukástanulmány sem volt elég a jobboldali *establishment* számára a tényleges konzekvenciák levonására.

Ebbe az utána még évekig tartó, agóniával vegyes identitáskeresésbe robbant be Donald Trump három évvel később. Rácsapott az asztalra egy méreleteset, majd elindította saját ösztöneire alapozott, minden szempontból nem-konvencionális „Make America Great Again” választási kampányát. A tökéletes szlogen nem fókuszcsoport-mérések és nem tanácsadók sokaságának véleményeként jött létre. Trump egyszerűen leült, kitalálta, kipróbálta, és működött.⁸

A trumpizmus legerősebb bástyáját a bevándorláskorlátozó főüzenet jelentette, ami egy valós és kritikus folyamatra világított rá. 2016-ban az Amerikába bevándorlók száma – nagyrészt a mexikói bevándorlók számának gyarapodása miatt – ugrásszerűen megnőtt, és elérte a 61 milliót. Míg 1970-ben minden tizenötödik amerikai lakos volt csak bevándorló vagy bevándorló gyermeke, addig 2016-ban minden ötödik.⁹ Ugyanebben az évben az illegális bevándorlók számát 10–15 millió közöttire becsülték, ami szintén mindenkori rekord.¹⁰

Trump üzenetét, miszerint a fenti folyamatot nem felgyorsítani, hanem radikálisan lassítani, akár befagyasztással ideiglenesen le is kell állítani, alátámasztotta Kellyanne Conway is,

⁶ Ma hozzávetőlegesen minden ötödik amerikai hispanó.

⁷ GOP Growth and Opportunity Project, 2013.

⁸ Karen TUMULTY: *How Donald Trump came up with „Make America Great Again”*, Washington Post 2016. január 18.

⁹ Karen ZEIGLER – Steven CAMAROTA: *61 Million Immigrants and Their Young Children Now Live in the United States*, Center for Immigration Studies 2016. március.

¹⁰ Összehasonlításképpen: a hetvenes évek végén az összes bevándorlók száma tett ki ennyit.

aki Romney bukása után az említett republikánus tanulmányt külső szakértőként segítette. Conway saját közvélemény-kutatásai alapján meg volt győződve arról, hogy az otthonmaradt választók mobilizálásához, sőt a demokrata bázis egy részének átcsábításához is pont nem puha, hanem kemény bevándorlási üzenetek megfogalmazására van szükség.¹¹ Conway számítása Steve Bannon, a Breitbart jobboldali hírportál akkori főszerkesztőjének véleményével is találkozott, aki saját médiafogyasztó közönsége alapján (ami a legnépesebb alternatívmedia-fogyasztó táborát jelentette) szintén arra jutott, hogy a Republikánus Pártnak saját, elfelejtett bázisát – nevezzük őket Középfölde népének – kellene inkább mobilizálni ahelyett, hogy a latinó választók kergetésével tovább gyengítené a kékgalléros, vidéki, „elfelejtett” szavazóknak megfogalmazható főüzenetét.

De miért volt mindez sokkal több politikai marketingnél?

Donald Trump manhattani milliárdos imázsa, extravagáns szokásai és nem konvencionális ízlése széles körben ismert volt. Ám azt, hogy Trump milliárdjait pont a republikánus stratégiák által „elfelejtett” csoportok foglalkoztatásával, szórakoztatásával és fogyasztói szokásainak kiismerésével szedte össze, már sokkal kevésbé elemezte bárki is. Pedig a trumpizmus ezen a személyes tapasztalaton alapuló bárdolatlan magabiztosságon nyugszik. Ez a kulcsa annak, hogy miért érezte tökéletesen kényelmesen és elemében magát olyan tömegek közepén, akik között Hillary Clinton csak akkor járt, ha kampányolni kellett. És még akkor is megkonstruált, programozott természetellenességet sugárzott, de sorstársi közösséget és empátiát nem.

Középfölde népét azok a nehezen szegmentálható, de elsősorban fehér, vidéki, dolgozó tömegek adják, akiket fókuszcsoportolt üzenetekkel csak hergelni vagy kiábrándítani, két egyenes mondattal viszont igen gyorsan mobilizálni lehet. „Minden egyes alkalommal, amikor egy Trump-ralira mentem, a tömegben azokat az emberi arcokat láttam, akikkel felnőttem” – mondta egy interjúban Kellyanne Conway,¹² aki maga is igen szertény körülmények közül küzdötte fel magát New Jerseyből az amerikai politikatörténet legsikeresebb republikánus kampányvezetőjévé.

Amennyire unortodox és erősen intuitív volt a leszakadozó térségek dolgozó középosztályára, falépítésre és kőkemény bevándorlásmegszorításra koncentrálni a kampány első felében (ilyen kombinációval nem nyert emberemlékezet óta senki elnökválasztást), annyira spontánul és dinamikus alakult ki végül Trump-kampány üzeneteinek sokasága. A kis- és középvállalkozásokat terhelő Obama-féle egészségügyi törvény eltörlése, kereskedelmi reciprocitás, adóegyszerűsítés, kormányzati szabályozások visszaszorítása, munkahelyteremtés, infrastruktúra-program, energiaellátás függetlensége. Az üzenetek döntő többségének színvaksága szembeötlően szándékos, de egyben esszenciálisan amerikai is volt.

A szakértők és stratégiák által „elfelejtett”, Trump által retorikailag felemelt tömegek sikeres megszólítása és mobilizálása a minden korábbinál erősebb ellenszélben pont azért figyelemre méltó teljesítmény, mert egyszerre volt mindennapi tapasztalaton alapuló és ugyanakkor ösztönös. De semmiképpen sem felülről konstruált. Az amerikai akadémiai diskurzusban ma csak nagyítóval találni bármi olyasféle felmérést, mély eszmefuttatást vagy komoly tanul-

¹¹ Nicholas CONFESSORE: *How the G.O.P. Elite Lost Its Voters to Donald Trump*, New York Times 2016. március 28.

¹² Molly BALL: *The Unsung Architect of Trumpism*, The Atlantic 2017. március.

mányt, amely a fehér, alacsonybérű, kékgalléros, de akár iskolázott középosztálybeli dolgozórétegeket érintő gazdasági, társadalmi és politikai frusztrációk sokaságát, komplexitását és kilátástalanságát mutatná be. Ezzel szemben a demokrata oldal által rendszeresen megszólított társadalmi csoportokról szóló kutatásokból kiválóan meg lehet élni, és biztonságosan lehet karriereket építeni.

„Hegyi ember vagyok. Ahogy Amerika fehér munkás rétegének nagy része is. És nekünk, hegyi embereknek nem megy jól” – írja az alig harmincéves, az Appalache-hegység legszegényebb részéből felkapaszkodott, ma üzletember, J. D. Vance nemrég publikált memoárjában (*Hillbilly Elegy*),¹³ amelyben saját példáján keresztül próbálja bemutatni a legkritikábban tárgyalt, pozitív diszkriminációban a legkevésbé részesülő, fehér alsóosztálybeli rétegek kilátástalanságát tükröző, szürreális világát. „Miért nem került be senki a gimimből egy Ivy League egyetembe sem? A hozzám hasonlóak miért vannak annyira alulreprezentálva Amerika élitegyetemeken?” – tesz fel könyvében ilyen és ehhez hasonlóan politikailag inkorrekt kérdéseket. Ezeket ma Amerika élitegyetemeken, ahol karakán jobboldali előadókat esetenként válogatottan durva agresszió ér,¹⁴ sem nyíltan, sem burkoltan nem lehet komoly akadémiai diskurzus tárgyává tenni.

A Trump-szavazó társadalmi depressziója – a felmérések nagy része szerint és a közvélekedéssel ellentétben – ugyan korrelál a társadalmi felemelkedésbe vetett alacsony bizalommal és gazdasági leszakadással, de a frusztráció elsősorban nem gazdasági jellegű. Sokkal inkább kulturális és morális. A ma már gyakran heroin- és drogjárványként aposztrofált jelenség a harminc évvel ezelőtti HIV/AIDS-járványokhoz hasonló pusztítást végez. Amerika több ópiumszármazékot fogyaszt, mint bármely más ország a világon. Drogtúladagolásban ma egy év alatt többen halnak meg Amerikában, mint golyó által és autóbalesetben összesen. 1999 és 2015 között több mint fél millióan haltak meg drogtúladagolásban, és éppen ez az elsődleges oka az amerikaiak várhatóélettartam-csökkenésének is. Egyes, a gazdasági átalakulások által különösen sújtott államokban, mint Ohio, Nyugat-Virginia és a Rozsdaövezet, különösen magas a drogfogyasztás és drogkereskedelem veszélye. Ez döntő többségében a fehér amerikaiakat érinti a legnagyobb számban, illetve legaggasztóbb mértékben: ők kétszer olyan kitétek a fenti veszélyeknek, mint a fekete vagy hispán amerikaiak.¹⁵ Az egyre nagyobb arányban széteső fehér alsó- és középosztálybeli családok, a házasságon kívül született gyermekek rohamosan növekvő aránya (ma 40 százalék feletti), a kaotikus otthoni körülmények, és az ezzel együttjáró közösségi életben való részvételi hajlandóság és templombajárás visszaszorulása minden gazdasági aspektusnál fontosabb indikátora a kilátástalanságból fakadó¹⁶ frusztrációnak.¹⁷

„Mi vesztenivalótok van?” – kérdezte Trump a kampány egyik emblemikus pillanatában a fekete egybegyűltektől, akiknek egy olyan *New Dealt* ajánlott, amely nem az államtól való

¹³ J. D. VANCE: *Hillbilly Elegy - A Memoir of a Family and Culture in Crisis*, Harper Collins, New York, 2016.

¹⁴ Lásd csak az elmúlt fél évben Ann Coulter, Charles Murray, Milo Yiannopoulos és mások esetét.

¹⁵ German LOPEZ: *How the opioid epidemic became America's worst drug crisis ever*, VOX 2017. március 29.

¹⁶ Robert P. JONES: *The End of White Christian America*, Simon and Schuster, New York, 2016.

¹⁷ Charles MURRAY: *Coming Apart. The State of White America, 1960–2010*, Crown Forum – Random House, New York, 2013.

függésüket, hanem függetlenségüket garantálná. Tényleg: mi vesztenivalójuk is volt? Sokszorosan bizonyított tény, hogy Johnson demokrata elnök két nagy programja, a *Great Society* és *War on Poverty*, amelyek az amerikai jóléti állam legnagyobb horderejű strukturális szociális programjai, a leginkább a feketék helyzetén rontott. A fenti két program bevezetése előtt, 1960-ban csak minden ötödik fekete amerikai gyermek nőtt fel egy szülővel, 1985-ben már minden harmadik csonka családba született vagy család nélkül nőtt fel. A *Great Society* és *War on Poverty* „jóléti” programok az USA által indított összes háború összköltségének a háromszorosát teszik ki. Az addig egyébként nagy arányban intakt és stabil kétszülős családmodellt páratlanul erős gazdasági ösztönzőkkel feszítette szét, és egy rendkívül nehezen megtörhető, immár generációkon átívelő, hosszú távon immorális függőségi modellt hozott létre.¹⁸ „A dolgozó amerikai középosztály egy sokkal inkább spirituális, mint materiális problémával küzd. Milliárdokat költhetünk még el erre, de a kormányzati juttatások nem fogják megmenteni az emberi lelkeket” – írta David French a *National Review* hasábjain, egy szokatlanul erőteljes kritikai esszéjében.¹⁹ De ugyanerről értekezett húsz évvel korábban már Irving Kristol is (*The Welfare State’s Spiritual Crisis*) – a helyzet azóta csak romlott. Azóta Daniel Patrick Moynihan „defining deviancy down” szindrómája (vagyis az a jelenség, hogy ha társadalmi problémák egy kritikus szintet elérnek, a társadalom elkezd a devianciát a normalitás részeként kezelni, s a normalitást devianciának) ma a sokszorosán igaz jelenség.²⁰

Trump, a morálisan közel sem tökéletes példa, nem fókuszált szimbolikus társadalmi ügyekre, nem moralizált sokat az abortuszról vagy a meglegházasságról. A lényegre: az amerikai álom megkopott, de még mindig valós képére koncentrált. És ezt a már-már elveszett képet az egész konzervatív establishmentnél hatékonyabban kommunikálta egy olyan rétegnek, amelynek létezéséről a republikánus és demokrata politikai elit csak lábjegyzetként emlekezett meg.

America First

A trumpizmus külpolitikai realizmusa a diplomáciai virágnyelvtől és konvencióktól mentes, az amerikai hadiipar megkérdőjelezhetetlen primátusára épülő, Reagant idéző külpolitikai hagyomány frissített változata, ami az Obama-elnökség nyolc éve alatt alkalmazott „hátról vezetés” elvéből kiábrándult rétegek számára fontos nemzeti önbizalom-injekciót jelentett – nem utolsósorban a több millió főt számláló amerikai katonaságban szolgálóknak és családtagjaiknak. Az iraki és afganisztáni kivonulások generációs szempontból is meghatározó külpolitikai kudarcaira, a líbiai és szíriai káoszban eluralkodó, a keresztények modern időkben nem látott mézárllását napi gyakorlattá tevő, ISIS jelentette egzisztenciális fenyegetésre az „Újra nyerni fogunk! Újra vezetni fogunk!” ígérete nemcsak pszichológiai, de identitásbeli megerősítést is jelentett.

¹⁸ Charles MURRAY: *Losing Ground. American Social Policy 1950-1980. 10th Anniversary Edition*, Basic Books, New York, 2008.

¹⁹ David FRENCH: *The Crisis of America’s White Working Class*, *National Review* 2016. április 11.

²⁰ Daniel Patrick MOYNIHAN: *Defining Deviancy Down*, *The American Scholar* 62/1. (1993), 17–30.

De a trumpizmus végtelenül egyszerű külpolitikai logikáját és retorikáját kritizálók kétegyei a külügyi kabinet összeállítását (de leginkább Michael Flynn távozását) követően oszlottak csak el. Nyolc év után adott volt egy olyan helyzet, ahol a State Department (külügyminisztérium) felsővezetésének nagy része politikai tiltakozásból egyszerre felállt, így egy kiüresedett intézmény maradt az új elnökre. Az amerikai kormányzatba vetett bizalom történelmi mélypontra állt, ami alól egyedül a katonaság jelentett kivételt. A külső és belső amerikai presztízs visszaállításának ezért teljesen logikus eszköze volt olyan, egyébként széles látókörű, olvasott és reneszánsz emberként ismert katonai vezetők kiválasztása, akiknek pusztán személye megerősítően hatott úgy a közvélemény, mint a hagyományos szövetségesek felé.

A Trumpot érő egyik leggyakoribb kritika külpolitikai ismereteinek hiányosságára, esetenként világpolitikai analfabetizmusára vonatkozik. Ezért jelentett szinte mindent felülíró megerősítést, hogy a kabinet leghamarabb kiválasztott felsővezetői megkérdőjelezhetetlen, tökéletes pedigéjű, nagy tiszteletben álló és elismert katonai vezetők voltak. Jim Mattis, H. R. McMaster és James Kelly kiválasztása a nemzetbiztonsági kabinet, a Pentagon és a belbiztonsági minisztérium élére még a leghevesebb Trump-kritikusokat is meggyőzte arról, hogy ha tárgyi tudása külpolitikai téren nincs is az elnöknek, csapatépítő képessége ezt kompenzálja. „Nem tudnék elképzelni kiválóbb és hozzáértőbb nemzetbiztonsági csapatot a jelenleginél” – kommentálta a választásokat John McCain szenátor, akivel a kampány alatti nyílt és személyes háború a fenti beiktatásokat követően pillanatok alatt elcsitul.

„Én vagyok a legboldogabb fickó Amerikában. Olyan elnökünk és nemzetbiztonsági csapatunk van, amiről nyolc évig csak álmodtam” – mondta a Trumpot korábban keményen támadó, szintén republikánus Lindsey Graham szenátor, amikor Trump beiktatását követően fokozatosan a reaganista *Peace Through Strength* (Béke az erőn keresztül) nemzetbiztonsági filozófiát látta visszaigazolni az új elnök külpolitikai lépéseiben. Visszatérni látszott az Obama által elhanyagolt vörös vonalak realizmusa: az Iszlám Állam bombázása Amerika legpusztítóbb, nem nukleáris bombájával, Amerika egyik legnagyobb repülőgép-hordozójának Észak-Korea partjaihoz vezénylése, újabb rakétavédelmi rendszer leszállítása Dél-Koreának, az iráni nukleáris együttműködés felülvizsgálata, a NATO megerősítése közös hadgyakorlatok, amerikai katonai jelenlét (Baltikum és Lengyelország), a szövetségesek katonai szerepvállalásának erősítésével. Oroszország tekintetében egyelőre a liberális félelmek ellenkezője igazolódott be, száz nappal a Putyin-pártinak elkönyvelt amerikai elnökjelölt beiktatása után az amerikai–oroszlap kapcsolatok mélypontjától zeng a sajtó, Moszkva is villámgyorsan újrakalibrálta az amerikai elnök imázsát: Trump megatrollból a globalista neokon-összeesküvés szimbóla lett. Egyelőre úgy tűnik, hogy az első katonai és politikai karrier nélkül megválasztott elnök igen gyorsan visszatette Amerikát a világtérképre.

Az első száz nap rohamtempója

Trump az első három hónapban elképesztő tempót diktált közpolitikai téren: a II. világháború óta nem volt elnök, aki annyi új rendeletet és törvényt írt volna alá, mint ő. Washingtonban nincs is olyan újságíró, aki ne jegyezné meg, hogy alig lehet az elnökkel lépést tartani.

Támogatói pedig egyelőre lelkesen kitartanak mellette: egy április végén készített felmérés szerint a támogatói 96 százaléka újra rá szavazna, 62 százalékuk szerint az elnök a vártnál jobban teljesít.

A legelső és legfontosabb intézkedések egyikeként az elnök jelölte Neil Gorsuch konzervatív bírót Antonin Scalia megüresedett helyére a Legfelsőbb Bíróságba, amivel a keresztény-konzervatív, főleg evangéliumi szavazók irányába tett legfontosabb ígéretét be is váltotta.

Az elnöki rendeletek döntő többsége az Obama-adminisztráció által beiktatott programok visszanyirbálásáról vagy teljes eltörléséről szólt: Trump visszavonta az Obama-adminisztráció által látványosan preferált, Amerika-szerte legtöbb abortuszt végző Planned Parenthood hálózat támogatását, lemondta Amerika részvételét a csendes-óceáni szabadkereskedelmi megállapodásban (TPP), kezdeményezte a NAFTA újratárgyalását Mexikóval és Kanadával. És ugyan az előző kormány emblemikus intézkedéseként aposztrofált Obamacare egészségügyi törvény visszavonása és egy történelmileg jelentős adócsökkentési csomag (ami lenyomná a személyi jövedelem- és társaságiadó-szinteket is) még elfogadásra vár, a gazdasági szereplőkben enélkül is alapvetően nagy az új kormányzatba bevetett bizalom. A tőzsde szárnyal, a befektetési bizalom nő, számos amerikai bázisú multi (Exxon, Fiat, Intel, Ford, Chrysler, GM) millárd dolláros beruházásokat jelentett be, jelentős munkahelyteremtő erő lenne pont a leszakadó rozsdadozvet térségeiben.

Amivel Trump bázisa egyelőre leginkább elégedett, az a bevándorlási politika szigorja. Az adminisztráció több mint ötezer új határőr felvételét jelentette be, növelte az illegális bevándorlók deportálásainak intenzitását, és az úgynevezett *sanctuary city*yk, vagyis a szövetségi hatóságokkal az illegális bevándorlók kezelésében együttműködni nem hajlandó városok (Chicago, Baltimore, San Francisco, Los Angeles, San Diego stb.) ellen szigorú fellépést ígért. Ezen átfogó megközelítésnek köszönhetően az illegális határátlépések száma a felére csökkent az év első két hónapjában, s jelenleg 17 éve a legalacsonyabb szinten van. Bár a mexikói határra felhúzendő fal kivitelezése még várat magára, a deportálások növekedő számának és szigorított határellenőrzéseknek már most erős az elretentő ereje. Egyben visszaigazolja azt a kampány alatt sokat hangoztatott üzenetet, mely szerint az új adminisztráció alatt visszaállítatik a *rend és jogállam* tisztelete.

Patrióta pragmatizmus vs. Deep State

Bár Donald Trumpot nagy jóindulattal sem nevezhetnénk filozófusóriásnak, de az a filozófiai felismerés, amit képvisel, nem véletlenül Amerika egyik legfontosabb hozzájárulása az egyetemes eszmetörténet fejlődéséhez. Az amerikai *filozófiai pragmatizmust*, amely a megtapasztalható eredményekre vonatkozó cselekvést, a közérthetőséget, a személyes élményeken alapuló demokraciáfelfogást és az egyéni törekvések sikeréhez alkalmazkodó intézményrendszert jelenti az elvont ideológiai azonosulásokkal szemben. Ezt azonban még az olyan, az amerikai konzervatív kánont meghatározó gondolkodók is, mint Russel Kirk, minimum szkepszissel, de leginkább csak lenéző értelmiségi jóindulattal kezelte.²¹

²¹ Seth VANNATTA: *Conservatism and Pragmatism in Law, Politics, and Ethics*, Palgrave Macmillan, New York, 2014.

Ugyanakkor az amerikai alapító atyák alkotmányjogi gondolkodása, államszervezeti logikája és külpolitikai felfogása is éppen azt a pragmatizmust képviseli: egyszerre innovatív és konzervatív, tapasztalaton alapuló és hagyományfelrúgó.

William James, az amerikai pragmatikusok egyik irányadója alapján a filozófiai pragmatizmus alaptétele, hogy visszautasítja a bevett formák felsőbbrendűségét, és egy kísérletezőbb, vállalkozóbb, dinamikusabb erkölcsi hozzáállással törekszik az ideális társadalmi és politikai rend felé.²² Trump kezdettől e a magatartást képviseli, s ez elementáris felszabadító erővel hatott egy olyan társadalomra, amely a szakértők absztrakciója és a pártpolitikai zsákutcák okozta közéleti passzivitásában már nemcsak saját sikereit, de önmaga identitását is kezdte elfelejteni. James nyomán a Trump „Lelőtt előtt csak a teremtés, az alkotás lebegett, ez pedig nem a *nyugvó* értelem, hanem a *törekvő* akarat műve!”²³

Teremtő törekvés és alkotó akarat. Két olyan fogalom, amely a kezdetektől fogva egyszerre esszenciálisan amerikai és napjainkra végletekig megtépázott. Miért? Elsősorban azért, mert a gyökereiben az 1890-es évekig, de még inkább Franklin Delano Rooseveltt (a leghosszabbban kormányzó amerikai elnök) demokrata kurzusáig visszavezethetően ezt a két, alapvetően egyéni cselekvésen alapuló fogalmat a progresszív éra mozgalma fokozatosan áthelyezte a kormányzat cselekvési zónájába.

Amint az amerikai alapítók közel sem angyali,²⁴ inkább bűnös emberképét fokozatosan felváltja egy, a kormányzati eszközök által megjavítandó emberkép, a teremtő törekvés és alkotó akarat emberi misztikumát, kreativitását és egyéni sikerekre épülő társadalomdinamikáját lassan, de biztosan helyettesíti az unalmasan bürokratikus és homogén kormányzati programok lagymatag és inspiráció- – ám nem ideológia- – mentes (!) térhódítása. A társadalom és a politikai beszéd rendezőelve egyre inkább a kormányzati célkitűzések definiálása, kritizálása és tematizálása lesz. Egyre nehezebben válik kifejezhetővé az egyéni sikerek legitím példaértékűsége.

Ezt a szinte bémult társadalompszichológiai patthelyzetet törte fel katartikus erővel a konvenciókra fittyet hányó és bevett alapigazságokra rációzó Trump-kampány, amely fő politikai üzenetét a jó öreg amerikai pragmatizmus leporolásában találta meg. A legkevésbé sem izgatta vagy korlátozta – végül –, hogy sem nem konzervatív, sem nem liberális. Ha valami, akkor leginkább *restauratív*. Úgy *new school*, hogy nagyon is *old school*.

Mindez meglepően egyszerűnek tűnik, de mégis fontos felismerés volt, mert a kétezres évek elejére, az Obama-korszak idejére a progresszív éra társadalomformáló programjának kiteljesedése olyan mértékben dominálta az amerikai döntéshozatalt, hogy a legalapvetőbb és legsürgetőbb kérdésekre – például rekord deficit, illegális bevándorlás, tőke kivonás, infrastrukturális lemaradás – sem születtek érdemi, egyébként valóban nagy politikai bátorságot igénylő válaszok. Nemcsak a kormányzati szektorból, de az azt körülvevő és azt elvileg természetesen segítő kutatóközpontok világából sem.

Soha annyi aktív agytröszt nem volt Washingtonban, mint ma. Az Egyesült Államokban több think tank működik, mint Európában összesen, az 1980-as évek óta megkétszereződött a

²² WILLIAM JAMES: *Pragmatism and Other Writings*, Penguin Classics, 2000.

²³ TRIKÁL József: *William James bölcelete*, Atheneum, Budapest, 1912, 4.

²⁴ JAMES MADISON: *Federalist No. 51.*, 1787.

számuk, jelenleg közel kétezret számlálnak.²⁵ Mindeközben soha annyi politikai kommentátor nem magyarázta a meglévő problémákat, és soha annyi pénzt nem fordítottak közpolitikai válaszkérésre, mint manapság. Ha azonban valamit megmutatott a 2016-os kampány, akkor az az volt: az emberek a saját józan eszükben sokkal inkább bíznak, mint a Washingtonon belüli problémamegoldó buborék tagjainak tudásában. Egy tavalyi felmérés szerint az emberek többsége (53 százalék), a Trump-választóknak pedig döntő többsége (71 százalék) nem bízik az úgy nevezett szakértőkben.²⁶

Nassim Nicholas Taleb amerikai statisztikus a jelenséget az *Értelmiségi, de idióta* című, gyakran idézett esszéjében így foglalta össze: „a probléma abban rejlik, hogy vak vezet világtalant: az »értelmiség« önjelölt tagjai egy kókuszt sem találnának meg a Kókusz-szigeten, ahhoz sem elég értelmesek, hogy a dolgok értelmét definiálni tudják, ezért körbe-körbe kergetik magukat”.²⁷ Taleb szerint a valóságtól izoláltan szocializált technokrata elemző-megmondó réteg annak ellenére, hogy minden fontos történelmi kérdést érintően tévedett – legyen szó Maóról, Sztálinról, az arab tavaszról, Irakról, Freudról vagy a szénhidrátmentes diétáról –, mégis újra és újra az Egyetemes Igazságok egyedüli földi letéteményesének tartja magát. A réteg tagjai kevésbé pártpolitikai alapon, mint pszeudo-szakmai és szociológiai alapon válnak el a társadalom többségétől, és mivel valódi kontaktusuk a – Charles Murray szociológus által „szuper irányítószámokon” kívülinek nevezett – való világgal minimális, ezért problémamegoldó képességük is elenyésző.²⁸ Az, hogy Trump választási esélyeit éppen ez a kör ítélte – hangosan és büszkén – nullával egyenlőnek, nem meglepő.

Az elnökválasztási kampány során megannyi példán keresztül mutatkozott meg a jelenség, de legeklejtásabban ezt Hillary Clinton emlékezetes megjegyzése illusztrálta, amikor Trump támogatóit a „szánalmasok kosarába” („basket of deplorables”) tartozó „rasszista, szexista, homofób, xenofób, iszlamofób” társaságnak bélyegezte.²⁹ Mindez egyetlen tényt igazolt vissza Trump támogatóinak: azt, hogy jó úton járnak, mert ha valaki valóban félreérti a mindennapi problémáikat, az nem Donald Trump.

A republikánus elnök „mocsárlecsapolási” hadműveleteként elhíresült szlogenje (ami a mocsárra épült főváros metaforájaként a korrumpálódott elit leváltásának hatékony szimbólumává vált) valójában egy, a kormányzat száz éve elindult központosítási és távolodási folyamatának visszafordítására való felhívás volt. 2015-ben a különböző kormányzati szinteken foglalkoztatott köztisztviselők száma (21 millió) majdnem duplája volt a kékgalléros termelésben foglalkoztatott munkások számának (12 millió).³⁰ Ami azt jelenti, hogy egy általános létszámstopp, sőt radikális leépítés esetén is az állami szektor politikai ellenszélként és tőkesúlyként is komoly tényező.

Egy olyan rendszerben, amelyben kétévente időközi választások szabdalják ketté a négyéves elnöki ciklusokat, és a szövetségi kormányzati apparátusban több mint négymillió foglal-

²⁵ 2015 Global Go To Think Tank Index Report, University of Pennsylvania, 2016. február.

²⁶ YouGov/HuffingtonPost Poll. 12/08/2016.

²⁷ Nassim Nicholas TALEB: *The Intellectual Yet Idiot*, RealClearPolitics.com 2016. szeptember 18.

²⁸ MURRAY: *Coming Apart*.

²⁹ LGBT for Hillary gala, 2016. szeptember 10, New York.

³⁰ Bureau of Labour Statistics, <https://www.bls.gov/>.

koztatott (1,5 millió egyenruhás és 2,5 millió civil)³¹ érdekelt a *status quo* valamilyen formájában, a legfontosabb dilemma így hangzik: vajon miként lehet átfogó reformot megvalósítani anélkül, hogy az elnök ne fulladna permanens belső obstrukcióba és szivárogtatásokba?

„A kormányzati szektor alapvető iránya nem fog változni. Egyre nagyobb, hatalmaskodóbb, beavatkozóbb, drágább, terpeszkedőbb és egyre kevésbé kompetens lesz. [...] Trump esélyt ad arra, hogy megmentünk magunkat saját magunktól. De a nekünk, az embereknek kell majd az igazi munkát elvégeznünk” – írta a kampány meghatározó pillanatában a konzervatív mozgalom meghatározó folyóirata, a *Claremont Review of Books*.³²

Newt Gingrich volt republikánus házelnök, az elnök egyik fő magyarázója Washingtonban úgy fogalmazott, hogy Trump megválasztása és a trumpizmus maga potenciális vízváltó lehet az amerikai politikatörténetben. De mindez azon múlik, hogy az elnök mennyire képes kezelni az államigazgatás által jelentett belső ellenzékét. Avagy: ki éli túl a másikat? Soha akkora lendülettel nem látott neki egy republikánus elnök a kormányzati vadhajtások visszavagdosásához, mint a jelenlegi kurzus. Reagan deregulációs programja kisolló Trump machetéjéhez képest, de hogy az utóbbi meddig halad majd a dzsungelben, óriási, nyitott kérdés.

Donald Trumpot populizmussal leírni megtévesztő intellektuális lustaság. A jelenlegi kurzus elleni kihívások és az ellenállási frontok sokasága miatt minden héten kódolva van a rendszerbe a kisiklás veszélye. De mindezzel együtt a trumpizmus jelensége összetett és mély társadalmi frusztrációk valós felismerésén alapuló, komoly válaszadási kísérlet, amit megbélyegzés, lenézés vagy elbogatellizálás helyett valóban megérteni legalább annyira fontos intellektuális kihívás, mint az általa képviselt kormányzati kísérlet maga. Középfölde elfelejtett népének sorsa ugyanis nagyban befolyásolja a miénket is.

³¹ *Executive Branch Civilian Employment Since 1940*, <https://www.opm.gov/policy-data-oversight/data-analysis-documentation/federal-employment-reports/historical-tables/executive-branch-civilian-employment-since-1940/>.

³² Publius Decius MÜS: *Sanctimony as a Conservative Perspective*, *Claremont Review of Books* 2016. szeptember 19.